

POLIITTINEN ARVIOINTI JA POLITIIKAN TUTKIMUS

Finnish Yearbook of Political Thought, vol. 2,
Political Judgement. SoPhi 22. Jyväskylä 1998.

Poliittinen arviointi on käsite, jonka merkitystä ainakin suomalaisessa politologiassa on tähän saakka pohdittu valitettavan vähän ja sovellettu empiirisissä tutkimuksissa vielä vähemmän. Tähän puutostilaan on saatu parannusta, kun suomalaista poliittista ajattelua käsittelevä toinen vuosikirja on ilmestynyt. Keskityn tässä artikkelissa ensiksi niihin vuosikirjan analyysiin, joissa pohditaan poliittisen arvioinnin käsitettä ja sen sovellettavuutta. Artikkelin toinen keskeinen teema on esittää, mitä poliittisen arvioinnin sisällyttäminen politiikan erottamattomaksi ominaisuudeksi voi merkitä tutkimusprosessin kannalta. Nostan esille eräitä ongelmia, joihin tutkimuksessa törmätään ymmärrettäessä poliittinen arviointi poliittisen toiminnan luonnolliseksi ulottuvuudeksi.

Poliitiikan tutkimuksen jyväskyläläinen perhe on ahke-
roinut omalla tontillaan. Se on julkaissut koko suoma-
laisen poliittisen ajattelun nimeä kantavan vuosikirjan,
jonka pääteema, poliittinen arviointi, on sekä teoreettisesti
että empiirisesti hyvin tärkeä. Teema on luonnollinen jatke
Jyväskylässä vuosia jatkuneeseen poliittisen retoriikan
teorian ja käytännön tutkimukseen, vaikka kirjassa ei eks-
plisiittisesti analysoidakaan nimenomaan retoriikan mer-
kitystä poliittisen arviointitaidon kannalta. Voitaneenhan
poliittisen arviointitaidon 'mittarina' pitää kuhunkin tilan-
teeseen sopivan ja vakuuttavan retoriikan esittämistä. Sel-
laisenaan uusiutumattomista tilanteista 'selviytyminen'
sekä niissä ja niillä toimiminen kai edellyttää retorisia tai-
toja. Kuten teoksessa usein painotetaan, poliittinen arvi-
ointi kytkeytyy juuri tilanteisiin, mikä tekee poliittisesta
toiminnasta kontingenttista. *Simona Forti* kirjoittaakin
vuosikirjan avausartikkelissa, että poliittinen arviointi on
ymmärtämisen muoto, joka analysoi tapahtumia ilman en-
nakkotuomioita tai -määritelmiä. Poliittisen arvioijan on
toisin sanoen kyettävä vapautumaan ennakkoluuloista tai
-tuomioista ja varautumaan jatkuviin yllätyksiin.

Vuosikirja on jaettu pääteemaa käsitteleviin kirjoituk-
siin, artikkeliosastoon ja kirja-arvioihin. Poliittista arvioin-
tia pohtivien tekstien lähtökohta on *Hannah Arendtin* tuo-
tanto. Arendt ei kuitenkaan ole helppo tapaus. Vuosikirjan
kirjoittajista erityisesti *Jussi Kotkavirta* kiinnittää huo-
miota Arendtin teoretisoinnin sisäisiin jännitteisiin ja vai-
keaan sovellettavuuteen. Hän esimerkiksi pohtii, mitä
Arendt tarkoittaa toiminnalla. Se voi ilmetä ainakin eräinä
poikkeuksellisia tilanteina, kuten vallankumouksina tai
uusien valtioiden perustamisina. Samoin Kotkavirta ih-
mettelee, mitä Arendt mahtaa tarkoittaa sillä myöhäistu-
tannon ajatuksellaan, että poliittisen arvioinnin harjoitta-
minen on tarkkailijan perspektiivi. Kotkavirran mielestä ei
ole helppoa luonnehtia Arendtin kokonaisnäkemyistä poliit-

tisestä arvioinnista. Kaikkein tärkeintä on huomata poliit-
tiselle toiminnalle luonteenomainen epätäydellisyys, py-
symättömyys ja radikaali kontingenssi. Vain myöntämällä
poliittisen tilan moninaisuus ja ennustamattomuus voi-
daan ymmärtää, mistä politiikassa on kyse.

Nähdäkseni poliittista arviointia tarkastelevat tekstit ei-
vät rajoitu pelkästään vuosikirjan pääteemaa käsittele-
vään osastoon, vaan artikkeliosaston analyysesistä erityi-
sesti *Toivo Nygårdin* katsaus (*Historians on Finland's Sta-
tus in the Russian Empire*) voidaan lukea poliittisen arvi-
oinnin silmälasien läpi. Sen sijaan *Tuija Pulkkinen* päätee-
maa käsitteleväksi tarkoitettulla abstraktilla artikkelilla
(*Jean-François Lyotard on Political Judgement*) on vain ni-
mellinen yhteys itse aiheeseen. Tuntuu siltä, että Pulkki-
nen on puoliväkinä ympännyt tekstinsä teemaan ja tär-
keimpään inspiiraattoriin sopivaksi. Olisi (ollut) hyvin mie-
lenkiintoista katsoa, millaisia tuloksia saataisiin, jos Lyo-
tardin ja muiden keskeisten postmodernistien tekstejä lu-
ettaisiin tietynlaisen, poliittisen arvioinnin sisältävän po-
liittikkäkäsityksen perspektiivistä. Tällöin eräät olennaiset
postmodernistien väitteet (esimerkiksi suurten kertomus-
ten loppuminen) eivät ehkä vaikuttaisi niin käänteenteke-
viltä kuin on oletettu.

Vuosikirjan kirja-arvio-osastossa arvioidaan artikkelin
kirjoittajana kunnostautuvan *Tuija Parvikon* väitöskirja,
vallan käsitteellistämistä suomalaisessa kaunokirjallisuus-
dessa analysoivan *Matti Hyvärisen* yhdessä *Terrel Crave-
rin* kanssa toimittama teos, Parvikon vastaväittäjän *Adria-
na Cavareron* tutkimus sekä *Sirkku Hellstenin* väitöskirja.
Vuosikirjan päätoimittaja *Kari Palonen* on laatinut laajan
kirja-arvion postikorttitystävänsä *Quentin Skinnerin* uu-
simmasta teoksesta *Liberty before Liberalism*.

Poliittisen arvioinnin käsite

Parvikko kirjoittaa Hannah Arendtista arvioijana hyvin
mielenkiintoisesti ja selkeästi. Hän tulkitsee Arendtia si-
ten, että poliittinen toiminta edellyttää poliittista arvioin-
tia ja päinvastoin. Tästä kytkennästä seuraa tärkeä päätel-
mä: vain arviointi mahdollistaa vastuullisen poliittisen toi-
minnan. Parvikko haluaa nostaa vastuullisuuden käsit-
teen yhdeksi Arendtin politiikan teorian keskeiseksi osak-
si. Arendt päätyi vastuun käsitykseensä tutustuttaan
ranskalaisen juutalaisen Bernard Lazaren kirjoituksiin,
joista hänelle selvisi, että paarius ei anna minkääläistä
mahdollisuutta vastuuttomuuteen ja passiiviseen kohtalo-
uskoon. Jokaisen velvollisuus on vastustaa epäoikeuden-
mukaisuutta ja poliittista äänivallattomuutta. Tästä pe-
rusvakaumuksesta seuraa, että jokainen inhimillinen olen-
to on vastuullinen teoistaan ja päätöksistään, jotka koske-
vat hänen poliittista tilannettaan. Paariaetiikan mukaan
jokaisen inhimillisen olennon velvollisuus ei ole vain vas-
tustaa sortoa ja taistella oikeudenmukaisuuden puolesta
vaan myös arvioida poliittisesti. Tärkeää on muistaa, että
jokainen inhimillinen olento vaikuttaa omaan poliittiseen
tulevaisuuteensa omalla toiminnallaan.

Arendtin mielestä vastuullisuuden laiminlyönti oli yh-
teistä sekä natsiteurastaja Eichmannille että juutalaisko-
miteille, jotka yrittivät ajaa juutalaisten etuja tukeutu-
malla perinteiseen juutalaiseen toimintatapaan, yhteistyö-
hön — tällä kertaa natsien kanssa. Molemmat yksinkertai-
sesti uskoivat, että he tekivät sen, mitä heidän täytyi tehdä
niissä olosuhteissa eivätkä kantaneet vastuuta tekemisistään.
Arendtin arvioinnin käsite onkin samanaikaisesti
eettinen ja poliittinen, mikä on Fortin artikkelin yksi tär-

keä päätelmä. Parvikko uskoo, että Arendtilla oli syvä ja vilpitön vakaumus, että jokaisen inhimillisen olennon velvollisuus ei ole vain toimia vaan myös arvioida poliittisesti. Arviointi ei kuitenkaan merkitse — pitäisi kai sanoa ei saa merkitä — itsensä kohottamista moraalisesti muiden yläpuolelle, vaan se tarkoittaa ennen muuta perusoikeuden ja -kyvyn harjoittamista.

Kun vielä tämän eettisen ulottuvuuden lisäksi muistetaan se, että poliittinen arviointi on ennakkoluuloton ymmärtämisen muoto, joka mahdollistaa kulloistenkin tapahtumien mielen oivaltamisen, on osuvampaan käyttöä tavanomaisen ja pahasti devalvoituneen 'poliittinen toiminta' termin sijasta kömpelöähköä mutta selvästi ilmaisuvoimaisempaa termiä 'poliittisesti toimiminen' (vrt. Palonen esim. 1997; 1993). Tällöin mikä tahansa harrastelu ei ole poliittista vaan sen laatuksena on nimenomaan arviointi.

Parvikon artikkelista selviää, miten Eichmania vastaan käyty oikeudenkäynti inspiroi Arendtia kehittämään poliittisen arvioinnin käsitettä. Eichmanin tapauksen kauheus on siinä, että hän oli liian normaali, keskimääräinen kunnan mies, joka halusi tehdä työnsä hyvin ja totella määräyksiä kyselemättä. Juuri tämä on ongelman ydin. Kyseenalaistamaton halu seurata määräyksiä sisältää kyvyttömyyden harkita henkilökohtaisesti, mikä merkitsee myös eettistä ja poliittista ajattelemattomuutta. Nimitän määräysten automaattista noudattamista sekä rutinoitunutta ja ritualisoitunutta suorittamista ylipäätään Arendtia mukailleen poliittiseksi käyttäytymiseksi. Se luonnollisesti erottuu selkeästi arvioinnin sisältävästä poliittisesti toimimisesta. Arendhan liittyy käyttäytymisen voimistumisen sosiaalisuuden nousuun ja massayhteiskunnan muodostumiseen, mikä hänestä johti henkilökohtaisen vastuun heikkenemiseen, kenties katoamiseen. Muinaisesta

monarkkisesta *one-man* hallinnosta on siirrytty massayhteiskunnan *no-man* hallintaan. Massayhteiskunta odottaa jäseniltään käyttäytymistä, minkä vuoksi se nimeää lukemattomia sääntöjä, jotka pyrkivät normalisoimaan ihmisiä. Yrittämällä saada heidät käyttäytymään se tukahduttaa spontaanin toiminnan, mikä puolestaan johtaa konformismiin. (Arendt 1958, 40-41.)

Kotkavirta muistuttaa, että Arendtin tapa ymmärtää politiikkaa muuttui, koska hänen pessimistisyytensä poliittisen mahdollisuudesta kasvoi iän myötä. Hän alkoi epäroidä erityisesti sen sovellettavuutta. Sosiaalisesta ja taloudellisesta toimeliaisuudesta (activity) ja instituutoista oli tullut hallitsevia modernissa maailmassa. Arendtin mielestä massayhteiskunta kokonaisuudessaan näytti estävän yksilöllistä kykyä ajattelemasta ja arvioimasta poliittisesti ja toimimaan vastuullisesti toisia kohtaan yhteisissä asioissa.

Yksi esimerkki poliittisesta käyttäytymisestä löytyy Parvikon artikkelista. Tarkoitin juutalaisneuvostojen preferoimaa yhteistyötä natsien kanssa sen sijaan, että ne olisivat organisoineet yhteistä vastarintaa natsien vastaan. Juutalaisneuvostot uskoivat, että traditionaalinen myönnytysten politiikka ja muutaman uhraaminen voisi pelastaa monia. Juutalaisneuvostot eivät siis ymmärtäneet, että ne kohtasivat ennustamattoman ilmiön, johon traditionaaliset juutalaiset toimintatavat eivät olleet sovellettavissa. He eivät pystyneet näkemään, että lopullinen ratkaisu ei ollut vain vainojen toisenkaltainen ilmentymä. Täten traditionaalinen myönnytysten politiikka ei voinut menestyä. Juutalaisneuvostoilta

toisin sanoen puuttui uuden tilanteen edellyttämä poliittinen arviointikyky. Ne luottivat sokeasti vanhaan toimintatapaan, yhteistyöhön, josta näin oli tullut rutiininomainen suoritus.

Poliittinen arviointi edellyttää siis kulloisenkin tilanteen erityisharkintaa. Se on tilannesidonnaista, minkä vuoksi se ei voi perustua lujille pysyville käsitteille, käsityksille ja laeille. Ei voi olla universaalia arvioinnin teoriaa, koska arviointi koskee aina ennakoimattomia erityistilanteita. Arendt esittää Parvikon tulkinnan mukaan vain sen, miten arvioida. Arviointi ei tunne ikuisia totuuksia ja tiukasti ennakolta lukkoon lyötyä ajattelua, vaan sille on ominaista tilannesidonnaista tietoa ja varautuminen kontingenttiin moninaisuuteen.

Edellä todetun perusteella voidaan väittää, että tilannekohtaisen poliittisen arvioinnin sisältävä toiminta on ainutkertaista. Tästä seuraa, että arvioinnin sisältävää kulloistakin toiminnan tapaa ei voida luokitella, mallintaa tai sulauttaa ideaalitapaukseen, vaan sillä on tilanteeseen liittyvä merkitys. Täten ei voida ajatella kuten esimerkiksi Robert Hariman, jonka mukaan poliittinen tyyli on

“a coherent repertoire of rhetorical conventions depending on aesthetic reactions for political effect” (Hariman 1995, 4).

Hänestä poliittinen tyyli koostuu eräänlaisista osakulttuurisista erityispiirteistä tai toimintamalleista, jotka raamittavat ihmisten toiminnallisuutta. Hän esimerkiksi erottaa virastokulttuurin, jolla on erityinen byrokraattinen tyyli. Kulttuuristen mallien heikkous on, että ne olettavat, että ihmiset käyttäytyvät eivätkä toimi. Ne sopivat siten huonosti tilannesidonnaisten poliittisen arvioinnin sisältävän

toiminnan analysoimiseen. Tähän ne ovat aivan liian yleisiä; ne eivät siis pysty tavoittamaan kulloisenkin tilanteen kontingentteja, ainutkertaisia erityismerkityksiä.

Toisaalta voidaan myös olettaa, että poliittinen käyttäytyminen, johon arviointi ei kuulu, uusintaa ja siten noudattaa olemassaolevia kulttuurisia konventioita, siis traditioita (vrt. Jokinen ym. 1993, 94-95). Poliittiset toimijat voivat vedota kulttuuriin konventioihin perustellessaan tekemisiään ja väittää siten toimivansa traditionaalisella tavalla. Oma ongelmansa on, tapahtuuko tämäkin tilannekohtaisesti. Jos näin on, kulttuuristen konventioiden oletetusta varastosta otetaan niitä elementtejä, joista kussakin tilanteessa arvioidaan olevan hyötyä, joiden kussakin tilanteessa uskotaan olevan vakuuttavia. Täten kutakin tilannetta arvioidaan eri tavoilla, vaikka vedotaankin universaali- luonteisiin kulttuuriin arvoihin. Lienee myös selvää, että kukin poliittinen toimija mieltää, siis merkityksellistä, kussakin tilanteessa konventiot omalla tavallaan.

Kuten Kotkavirta huomauttaa, poliittinen arviointi merkityksellistä toiminnan tai tilanteen, minkä vuoksi se myös nujertaa linearisoimaan pyrkivät kulttuuriset konventiot. Täten arviointi on partikulaarista ja spesifiä eikä universaalia. Tilannetta ei voida arvioida poliittisesti yleisen käsitteen perpektiivistä, vaan sitä pitää katsoa erityistapauksena samalla tavalla kuin Kantin tarkoittama esteettinen arviointi tekee (esim. *Tämä ruusu on kaunis*). Tämä on analoginen moninaisuuden periaatteen kanssa, joka on Arendtin yksi keskeinen poliittisuuden kriteeri. Arviointi pyrkii siis ymmärtämään ja tulkitsemaan tilanteen vaan ei yhdistämään sen universaaleihin totuuksiin. Näin ollen kenenkään poliittisella arviolla ei voi olla tiukkoja todisteita tai näyttöjä (demonstration) vaan kukin arvioija voi esittää 'vain' hyviä perusteita tai syitä ja näin tehdesään arvioija saattaa pyrkiä taivuttelemaan kuulijansa tai lukijansa. Tässä on tietenkin kyse retorisisista taidoista.

Kotkavirran artikkelista selviää yksi erottelu, joka on hyvin oleellinen poliittisen arvioinnin kannalta. Arendt tekee viimeiseksi jääneessä teoksessaan *The Life of the Mind* eron toisaalta loogisen järjestyksen ja tiedon sekä toisaalta ajattelun välille. Vastakohtana tiedolle ajattelu tuottaa merkityksiä ja tarinoita. Muut tietoa edellyttämättömät taidot, tahtominen ja arviointi, ovat puolestaan riippuvaisia ajattelusta. Arendtin tarkoittama järjestyksen poikkeaa selkeästi poliittisesta arvioinnista. Järjestyksen on muodollista ja reflektioimatonta ja se koostuu jäykistä säännöistä, menetelytavoista ja todisteista. Se muistuttaa kovasti Chaim Perelmanin esittämää retoriikan vastakohtaa, demonstraatiota, joka tukeutuu kartesiolaiseen logiikkaan ja etenee laskelmoivasti noudattamalla tiukasti sääntöjä, mikä tähtää kaiken epäilyn ja moniselitteisyyden välttämiseen (Perelman ym. 1958, 1-14). Tietäminen on Arendtille eräänlaista työtä, joka suuntautuu tiettyjä päämääriä kohti, minkä vuoksi se on teleologista ja instrumentaalista toimeliaisuutta, joka pyrkii luomaan hyödyllisiä taloudellisia, teknisiä, historiallisia, psykologisia etc. totuuksia. Ajattelu puolestaan ei ole kovinkaan kaukana poliittisesta toiminnasta, sillä ajattelu ei ole instrumentaalista, ei suuntaudu kohti ulkoisia päämääriä eikä perustu metodeihin tai sääntöihin.

Ajattelun, toiminnan ja arvioinnin välillä on kiinteä yhteys. Arviointi on eräänlaista ajattelua, joka tapahtuu poliittisessa tilassa, minkä vuoksi ajattelu ja arviointi ei edes pyri löytämään totuuksia. Kotkavirta tulkitsee Arendtia siten, että politiikassa ei Arendtin mielestä ole kyse tiedosta ja totuuksista vaan jaetuista tulkinnoista ja merkityksistä, jaetuista arvoista ja normeista, hyvää ja pahaa, oikeaa ja

väärää koskevista näkemyksistä, so. asioista, jotka mahdollistavat yhteisen harkinnan ja toiminnan.

Arendt teki siis selkeän pesäeron tietoon nähden. Poliittinen arviointi on kaikkea muuta kuin tietoon perustuvaa toimintaa. Kenelläkään ei siis ole ylivertaista tietoa arvioida poliittisesti. Lienee kuitenkin selvää, että erityistietoa voidaan käyttää vakuuttamiskeinona arviointitilanteessa, jolloin tieto on välineellistä ja suhteellista eikä lopullinen totuus. 'Tiedon politiikka' voidaan siten pitää yhtenä poliittisesti toimimisen tapana. Yhdeksi sellaiseksi toimintatavaksi voidaan tulkita Arendtin erittelemä valmistaminen tai valmistava politiikka, jos se ymmärretään 'vain' pyrkimyksenä ja uskottelutekniikkana. Arendthan tarkoittaa valmistamisella tulevaisuuden varmistamista, mihin se pyrkii esimerkiksi filosofikuninkaan tiedon avulla. Tiedon oletetaan ratkaisevan toiminnan seurauksesta aiheutuvat yllätykset (Arendt 1958, 221, 225). Tarkoiton 'tiedon politiikalla' sitä, että poliittiset toimijat pyrkivät ennustamaan ja määrittämään tulevaisuutta erityistietojen avulla. Tulevaisuus ei kuitenkaan toteudu niiden mukaisesti, koska kontingentit tilanteet murtavat ne.

Poliittisen arvioinnin aikahorisontti

Parvikko esittääkin, että poliittinen arviointi ja toiminta kytkeytyvät toisiinsa tulevaisuuden osalta. Poliittiset toimijat yrittävät ennakoita tulevia tapahtumia ja niiden kontingenttisuutta voidaakseen hahmotella omaa toimintastrategiaansa. Täten niiden pitää arvioida potentiaalisia tapahtumia ilman, että niillä olisi samanlainen kokonaisnäkemys tapahtumista kuin mikä on retrospektiivisellä arvioinnilla. Poliittinen arviointi on luonnostaan retroaktiivista, kun poliittisesti toimiminen tukeutuu usein *ad hoc* -harkintaan. Arvioinnin retrospektiivisuus johtuu poliittisesti toimimisen on kontingenttisuudesta ja ennakoimattomuudesta. Myös Kotkavirta tuo esille Arendtin korostaman tarkkailijan retrospektiivisen perspektiivin ensisijisuuden toimijan perspektiiviin nähden. Vain tarkkailija voi olla vaikuttanut esimerkiksi Ranskan vallankumouksesta. Melankolia ja jopa etäisen tarkkailijan traaginen hahmo liittyy kiinteästi Arendtin tapaan tulkita Kantin estetiikkaa poliittisen arvioinnin teoriana. Kotkavirran mukaan Arendtille on tärkeää se, että tarkkailijan perspektiivistä arvioinnin ja toiminnan välillä on hyvin ohut yhteys, mikä on tuottanut ongelmia Arendtin tulkitsijoille. Kotkavirta esittää kuitenkin aiheellisen kysymyksen: Miksi aidon poliittisen arvioinnin mahdollisuus pitäisi suoda vain historioitsijalle, tarinankertojalle tai passiiviselle tarkkailijalle?

Ilmeisesti tässä yhteydessä pitäisi Arendtia tulkita samalla tavalla kuin Kotkavirta päättelee Arendtin lukeneen Kantia. Hänestä Arendt ei pyrkinyt selittämään Kantin poliittista filosofiaa uskollisesti vaan oli sympaattinen lukija, joka tulkitsi sitä omaperäisesti. Siten Arendtin ajatuksia voidaan käyttää lähtökohtana ja kehitellä poliittisen arvioinnin teemasta toiminnan elimellinen ulottuvuus. Tämä näkyy selvästi Parvikon artikkelissa. Kuten edellä havaittiin, hänhän esitti, että "poliittinen toiminta edellyttää poliittista arviointia ja päinvastoin" ja että "vain arviointi mahdollistaa vastuullisen poliittisen toiminnan". Jos vastuuta pidetään toiminnan ulottuvuutena, Arendtin tarkoittama arviointi pitää liittää toimijan 'velvollisuudeksi'. Ei voi olla vastuullista toimintaa ilman arviointia. Jos arvioinnille asetetaan niinkin kovat eettiset kriteerit kuin Arendt asettaa, on perin outoa, että se ei koske myös nykyisyyttä.

Parvikko tulkitsee Arendtia siten, että menneiden tapahtumien retrospektiivinen arviointi ja tulevien tapahtumien ennakoiva arviointi edellyttävät toisiaan. Retrospektiivinen arviointi edistää ihmisten arviointikykyä yleensä ja helpottaa ymmärtämään inhimillisen maailman ja sen tapahtumien syvästi kontingentin luonteen. Se saattaa auttaa ymmärtämään sen, ettei kukaan koskaan kykene hallitsemaan ja ennustamaan tulevaisuutta. Jos menneisyydestä toisin sanoen jotain opimme, se on tapahtumien ja ongelmien ainutkertaisuus. Tästä huolimatta tai juuri tämän vuoksi menneisyys usein kuitenkin esittää jatkumona. Ennakoiva arviointi on välttämätöntä, jos yritämme esittää jotakin, esimerkiksi totalitarismin muodostumisen. Meidän on harkittava ja arvioitava niin huolellisesti kuin mahdollista, mitä teemme ja mitä aiomme tehdä. Tässäkin Parvikko korostaa sitä, että arviointi ei koske vain menneisyyttä ja tulevaisuutta vaan myös nykyisyyttä.

Edellä todetusta avautuu eräs perspektiivi, jota vuosikirjassa ei ole pohdittu. Tarkoiton ideologioiden ja ohjelmien merkitystä poliittisesti toimimisessa. Arendthan tunki syvää vastenmielisyyttä sekä totalitarismin oleellisesti kuuluvaa että 1960-luvun opiskelijaliikkeen pesiytynyttä ideologista ajattelua kohtaan (ks. Arendt 1969, 98). Arendt näytti ajattelevan, että ideologiat tekevät poliittisen arviointikyvyn tarpeettomaksi, koska ne eivät pysty ottamaan huomioon moninaisuutta ja ennustamattomuutta, vaan olettavat tapahtumien kulun etenevän luonnon lakien varmuudella ja säännönmukaisuudella. Ideologinen ajattelu kuvittelee tietävänsä ”menneisyyden salaisuudet, nykyisyyden sekavuudet ja tulevaisuuden epävarmuudet” (Arendt 1951, 469). Ideologiat pyrkivät selittämään täydellisesti menneet tapahtumat, esittämään täydellisen tiedon nykyisyydestä ja luotettavan ennusteen tulevaisuudesta. Ideologiat luovat johdonmukaisuutta, jota ei todellisuudessa ole olemassakaan. (Arendt 1951, 47.)

Ideologiat nitistävät ajattelun, jota Forti pitää poliittisen arvioinnin käyttövoimana. Ideologiat ovat analogisia käskyille, joiden taakse henkilökohtaista vastuuta on helppo paeta, mikä on — kuten Parvikko painottaa — kovin tavallinen jokamiehen pahe. Siihen sortui myös Eichman. Juuri tämä tekee hänen tapauksestaan kauhean. Poliittisen arvioinnin perspektiivistä ideologiat eivät voi eikä niiden pidä olla muuta kuin poliittisten toimijoiden ”välineitä”. Jos yhdestä ideologiasta tulisi universaali ohjenuora, Arendtin tarkoittama inhimillisen olemassaolon keskeisin periaate, kontingentti pluralismi, tuhoutuisi. Ideologian universalisoiminen ja dogmaattinen suhtautuminen siihen johtaa haluttomuuteen hyväksyä toisin ajattelevien näkemyksiä. Yksi esimerkki tästä on se Parvikon huomio, että Eichman ei halunnut jakaa maapalloa juutalaisten kanssa. Täten varmaan lähes jokainen voi hyväksyä sen, että ideologiat eivät toteudu kuin osittain, että ne toisin sanoen ’alistetaan’ poliittisesti toimimisen hyötykäyttöön. Poliittisen arvioinnin näkökulmasta myöskään puolueohjelmia ei voida ymmärtää (pelkästään) yksityiskohtaisina konkreettisina toimintaohjeina.

Esimerkki: poliittinen arviointi ja menneisyystulkinnat

Tarkoitukseni on tässä jaksossa näyttää, millaisia tuloksia menneisyyden tutkimus tuottaa, jos poliittisen arvioinnin teeman metodiset implikaatiot laiminlyödään. Mitä politiikan analyysissä seuraa, kun arviointia ei pidetä poliittisesti toimimisen luontaisena ominaisuutena? Otan esimerkiksi Robert D. Putnamin teoksen *Making Democracy Work* (alaotsikko *Civic Traditions in Modern Italy*). Teos on saanut osakseen valtavaa huomiota erityisesti Yhdysvalloissa ja sittemmin myös muualla (ks. Kajanoja 1998). Se on tutkimus vuonna 1970 voimaan tulleesta Italian aluehallinnon uudistamisesta. Tutkimuksen keskeisin tulos on, että Pohjois-Italian alueet ovat runsaasti sosiaalista pääomaa sisältäviä civic-yhteisöjä, kun taasen Etelä-Italian alueet ovat less civic -yhteisöjä. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että Pohjois-Italiassa äänestetään vilkkaammin, luetaan ahkerammin sanomalehtiä, käydään

tunnollisemmin kirjallisuuspiireissä, ollaan useammin erilaisten yhdistysten (kuten kuoroseurojen, jalkapalloseurojen ja Lions Clubien) jäseniä kuin Etelä-Italiassa. Pohjois-Italian asukkaat luottavat toisiinsa, toimivat rehdisti ja noudattavat lakia. Johtajat näillä alueilla ovat — kuten Putnam esittää — suhteellisen rehellisiä. He uskovat kansanvaltaan ja ovat valmiita tekemään kompromisseja poliittisten vastustajiensa kanssa sekä pitävät yhdessä kansalaisten kanssa tasa-arvoa sopivana. Sosiaaliset ja poliittiset verkostot on organisoitu horisontaalisesti vaan ei hierarkisesti ja yhteisössä arvostetaan solidaarisuutta, kansalaisosallistumista, yhteistyötä ja rehellisyyttä.

Putnam luonnehtii Etelä-Italian alueita, joilta siis puuttuu sosiaalista pääomaa, ranskankielisellä ter-

millä *incivisme*, jolla hän tarkoittaa ”hyvän kansalaisuuden puutetta” (Putnam 1993, 115). Julkinen elämä on näillä alueilla organisoitu hierarkisesti vaan ei horisontaalisesti. Ihmiset pitävät julkisten asioiden hoitoa joidenkin muiden kuin itsensä (kuten poliitikkojen) tehtävänä. Vain harvat osallistuvat yhteisen hyvinvoinnin edistämiseen ja osallistumista leimaa enemmänkin henkilökohtainen ahneus tai riippuvuus kuin kollektiivisten tavoitteiden edistäminen. Korruptiota pidetään laajalti, jopa poliitikkojen keskuudessa, normina ja poliitikot suhtautuvat kyynisesti demokratian periaatteisiin. Lähes jokainen hyväksyy sen, että lait on tehty rikottaviksi ja lähes jokainen tuntee valtan puutetta, pitää itseään onnettoman ja tuntee itsensä riistetyksi. Edustuksellinen hallinto ei näillä alueilla toimi läheskään yhtä tehokkaasti kuin se toimii civic-yhteisöissä. (Putnam 1993, 115.)

Tässä yhteydessä on kiinnostavaa Putnamin tapa tarkastella menneisyyttä, esittää sosiaalisen pääoman historialliset juuret. Kuten Putnamin teoksen alaotsikosta on helppo havaita, hän olettaa menneisyyden traditioiden vaikuttavan suoraan nykyiseen moderniin Italiaan. Hän tarkasteleekin menneisyyden ja nykyisyyden välistä suhdetta puhtaasti jatkuvuuden näkökulmasta.

En tässä kuitenkaan perustele toisenlaisia Pohjois- ja Etelä-Italian historian tulkintoja, koska se edellyttäisi

The Tragical History of the Life and Death

of Doctor F A V S T V S.

With new Additions.

Written by Ch. Mar.

Printed at London for I. A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z. and sold at his shop without Newgate, 1624.

Putnamin käyttämien sekundäärilähteiden huolellista läpikäyntiä ja toisenlaisen alkuperäisaineiston analyysiä. Pyrin kiistämään Putnamin lähestymistavan, jolla hän tarkastelee menneisyyttä. Hän väittää, että sosiaalisen pääoman vakaa vuosisatoja kestänyt kasaantuminen selittää civic-Italian menestystä. Hän aloittaa teoksensa viidennen luvun (otsikoltaan Tracing the Roots of the Civic Community) osoittamalla tuntevansa tarinankerronnalle vastakkaisen kronologisen ja historiallisen kertomisen tavanomaiset kliseet. Hän päätelee että,

“tarinamme alkaa tärkeästä muutoksesta Italian niemimaalla lähes tuhat vuotta sitten, kun italialaiset heräsivät hämärästä ajanjaksosta, jota hyvällä syyllä on kutsuttu pimeyden ajaksi”, (...) “sosiaaliset mallit, jotka on jäljitettävissä varhaisesta keskiaikaisesta Italiasta näihin päiviin saakka, osoittautuvat ratkaiseviksi selittäjiksi sille, miksi jotkut yhteisöt kykenevät 21. vuosisadan kynnyksellä paremmin kuin toiset hoitamaan kollektiivista elämää ja ylläpitämään tehokkaita institutioita.” (Putnam 1993, 121)

Putnamin asenne on malliesimerkki praktisesta menneisyyskäsityksestä. Yksi sen keskeinen ajatus on, että menneisyys tavallaan vain edeltää nykyisyyttä. Praktisen menneisyyskäsityksen omaksunut tutkija yrittää löytää vain jatkuvuuksia ja näin olettaa nykyisyyden kasvavan suoraan menneisyydestä. Hän etsii nykyisyyttä menneisyydestä sekä väittää menneisyyden vaikuttavan suoraan nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. (Oakeshott 1983.)

Tällaista jatkuvuusajattelua voidaan kuitenkin kritisoida ankarasti Arendtin tarkoittaman historiankirjoituksen muodon, tarinankerronnan, perspektiivistä. Sehän on samalla myös yksi, ehkä tyypillisin poliittisen arvioinnin tapa. Tarinankerronta keskittyy juuri kontingentin moninaisuuden ja ainutkertaisuuden kuvaamiseen. Näin ollen tarinat eivät ole johdonmukaisia ja ennalta-aavistettavia. Ne eivät myöskään ole osia kronologisista ja historiallisista kertomuksista. Tarinat eivät yleistä vaan analysoivat yksityiskohtia, sattumuksia ja käännteitä. Historian moninaisuus ilmenee erilaisista pienistä kertomuksista, joilla kullakin on oma tärkeytensä ja merkityksensä. Koska tarinankerronta tarkastelee ainutkertaisuutta, se ei voi tukeutua tulkintamalleihin, jotka paketoivat todellisuuden ennakkolta lukkoon lyötyihin kaavoihin. Tarinankerronta päinvastoin kumoaa tällaisia malleja, minkä vuoksi se ei tulkintaratkaisuna ole helppo. (Guaraldo 1997, 307-319.)

Pidän jatkuvuusajattelun yhtenä vastakohtana tarinankertomisen ohella ongelmakeskeistä lähestymistapaa, kysymisen ja vastaamisen logiikkaa. Sehän yhdistetään tavallisesti R.G. Collingwoodiin, mutta hän sai idean siihen Benedetto Crocelta. Kysymisen ja vastaamisen logiikka suuntautuu ennen kaikkea jatkuvuusajattelua, ‘tuhatvuotisia traditioita’, vastaan ja korostaa ilmiöiden ainutkertaisuutta, minkä vuoksi poliittista toimintaa ja tekstejä täytyy aina ajatella suhteessa aikaan ja paikkaan sidottuun ongelmaan. Kaikkia ongelmia värittää uutuus, eri maissa ja eri aikoina esitetyt kysymykset eli ratkomaan pyrityt ongelmat poikkeavat aina selvästi toisistaan. Huolimatta muuttumattomilta ja pysyviltä näyttävistä ilmaisuista ja toimintatavoista on ongelmanratkaisu aina aikaisemmasta poikkeava. Vaikka sananmuodot näyttävät ulkoisesti samoilta, ne ovat merkityksiltään erilaisia, koska esittäjien tilanne on aina erilainen. Jos esimerkiksi käsite *virtu* määrittellään moraalisen toiminnan tavaksi sata kertaa, on

meillä sata eikä yksi määritelmä, koska ne ovat vastauksia sataan eri tilanteeseen. (Croce 1908, 208.)

Myös Collingwoodin mielestä historian keskeisin piirre on yksilöllisyys ja ainutkertaisuus. Jokaisella tapahtumalla on ainutkertainen paikkansa ja oma erityinen tarkoitukseensa. Tapahtumat eivät täten ole universaalien lakien esimerkkitapauksia. (Collingwood 1925, 153-157.) Niistä voidaan ajatella kuten Arendt eli ne ovat ihmeitä, jotka katkaisevat automatisoituneet ja luonnollistuneet rutiiniprosessit. Tapahtumat aloittavat jotakin täysin odottamatonta. (Arendt 1961, 168-170.) Vain sellaisessa maailmassa, jossa mitään ei tapahdu, toiminta on ennustettavaa. Tulevaisuus toteutuu varmasti ja suunnitelmallisesti, jos ihmiset eivät toimi ja jos mitään odottamatonta ei tapahdu. (Arendt 1961, 60-61; Arendt 1969, 106-109.) Putnamin tutkimuksesta voi tehdä päätelmän, että Pohjois-Italiassa ei ole ollut lainkaan arendtilaisessa mielessä ymmärrettyjä tapahtumia.

Kysymisen ja vastaamisen logiikka väistämättä kieltää Kikuisten kysymysten olemassaolon, esimerkiksi sen ajatuksen, että eri poliittiset ajattelijat olisivat vastanneet aikojen läpi säilyneisiin kysymyksiin. Siten se korostaa ongelmien kontekstisidonnaisuutta (ks. Collingwood 1939, 37-38; Collingwood 1940, 27-28). Täten ei voida väittää, että esimerkiksi pysyvä ja muuttumaton ‘keskiaikainen italialainen yhteisö’ olisi ollut olemassa. Samalla tavalla kuin teksti tai poliittinen ajattelu on vastaus ongelmaan (ks. Collingwood 1939, V luku), myös poliittinen toiminta on kietoutunut ongelmien ympärille. Poliittisesti toimimista on jonkin asian tai tilanteen määrittelemisen ongelmaksi ja sen ratkaisemisen pyrkimys. Se muotoutuu tilannesidonnaisen *ongelmakeskeisen poliittisen arvioinnin* tulokseksi. Tässä reflektointiprosessissa toimijat samalla myös päättävät toimintatavoistaan tai -tyyleistään eli arvioivat, miten kulloisessakin tilanteessa on järkevintä toimia. Tällöin tarvitaan myös kykyä nähdä kukin ongelmatilanne omasta ja kaikkien osallisten näkökulmasta (ks. Arendt 1961, 221). Poliittiset toimijat laskelmoivat, miten eri osapuolet mahdollisesti suhtautuvat kuhunkin tilanteeseen.

Putnamin tutkimuksen historiallinen katsaus on alkeisoppikirjamainen lyhyt johdatus Italian tuhatvuotiseen historiaan. Useat vuosisadat tulevat selvitetyksi muutamalla rivillä, kun Putnam alkaa selostaa Etelä- ja Pohjois-Italian erottautumista toisistaan. 1100-luvulla etelässä paronit saivat valtaa ja autonomian mutta kaupungit eivät. Kun vuosisadat kuuluivat jyrkkä sosiaalinen hierarkia ja sen myötä feodaalinen maata omistava aristokratia vain vahvistui ja yhteiskunnan pohjasakka virui eloonjäämisen rajoilla. Vaikka vieraat dynastiat riitelivät Etelä-Italian hallitsemisesta seuraavan seitsemän vuosisadan ajan, “tämä hierarkinen rakenne pysyi pääsääntöisesti muuttumattomana” (Putnam 1993, 124). Sitä vastoin Pohjois-Italiassa uusi itsehallinnon muoto alkoi tällöin kehkeytyä. Keskeisin ero etelään nähden oli se, että yhteisöt perustuivat horisontaaliseen yhteistyöhön eikä vertikaaliseen hierarkiaan. Ne rakentuivat vapaaehtoisista yhdistyksistä, jotka muodostuivat, kun naapuriryhmät vannoiivat valoja auttaakseen toisiaan ja harjoittaakseen taloudellista yhteistyötä. Pohjoisen yhteisöissä kansalaisten osallistuminen oli niin laajaa, että niitä voidaan pitää “komiteamiesten paratiiseina” (Putnam 1993, 125).

Erityisesimerkki historialliseen jatkuvuuteen perustuvasta päättelystä on modernin yhdistyslaitoksen muodostuminen. Putnam olettaa, että Italian yhdistyslaitoksen juuret ovat killoissa, jotka olivat myös ensimmäisiä keski-

näisen avun ja horisontaalisen yhteistyön orgaaneja. Niissä kehittyi sosiaalisen pääoman edellyttämä solidarismi. Tällaiset killat heräsivät henkiin 1700-luvun 'paaviyhteiskunnassa', joka puolestaan muodostui keskinäisen avun yhteiskunnaksi, jossa kukoistivat osuuskunnat, jotka puolestaan muodostivat ammattiliittojen ja massapuolueiden perustan. Niiden pohjalle on rakentunut puolestaan Italian nykyinen ympäristöliike. (Putnam 1993, 125, 148, 174.) Putnam jatkaa suuren historiallisen linjan hahmottamista esittämällä, että muinaiset keskinäisen avun yhdistykset ovat 1900-luvun hyvinvointivaltion alkeismuotoja (Putnam 1993, 139).

Esimerkiksi Italian nykyisen ympäristöliikkeen liittäminen suuren historiallisen kaaren katkemattomaksi osaksi ei ole perusteltua. Tuskin Italiassa on yhtä suurta ympäristöliikettä vaan monia liikkeitä, jotka kaikki vastaavat omalla tavallaan nykyisiin mitä erilaisimpiin ympäristöongelmiin ja nostavat esille uusia ongelmia. Voisi ajatella, että ympäristöliikkeet ovat nykyisin toimijoita, jotka ovat aloittaneet jotakin uutta ja murtaneet vanhoja toiminta-kaavoja. Niissä kiteytyy Arendtin tarkoittama toiminta. Hänestä juuri (tietynkaltainen) politiikka on toiminnan malliesimerkki. Mikä tahansa asiointi ei kuitenkaan ole toimintaa, vaan toimintaan ryhtyminen merkitsee aloitteen ottamista, uutta alkua, jonkin uuden asian saatamista liikkeelle. Uusi alkua on lupaus ja ihmisten vapauden osoitus. Uusi suuntautuu aina tilastollisia lakeja ja niiden varmuutta vastaan. Ihmisen kyky toimia merkitsee odottamattoman odottamista häneltä. (Arendt 1958, 178; Arendt 1951, 479.) Täten toiminta on spontaania tai yllättävää, siis poikkeuksellista. Toiminta merkitsee taitoa, jolla ihmiset orientoituvat maailman avaamiin mahdollisuuksiin (Arendt 1961, 153-154). Toiminta luonnostaan murtaa kaikkia rajoja ja rajoituksia. (Arendt 1958, 188-190.)

Menneisydessä hyviksi havaitut yhteistyömuodot ovat

Putnamin mielestä käyttökelpoisia nykyisyydessäkin. Ne ovat sopivia ihmisten ratkaistessa uusia kollektiivisen toiminnan ongelmia. (Putnam 1993, 171, 174.) Putnam tosin sanoen pitää menneitä yhteistyömuotoja malleina, joihin

nykyinen toiminta voidaan 'puristaa' ja näin saavuttaa — kuten hän sanoo — "onnellinen tasapaino" (Putnam 1993, 178). Sosiaalisen pääoman tuottamiseen liittyy suoranainen sosiaalinen fundamentalismi, usko integraatioon, solidarismiin, yhteistyöhön, luottamukseen ja vastavuoroisuuteen. Sosiaalisen pääoman tuottaminen edellyttää ennen muuta sivistynyttä sosiaalitykyä. (ks. Lappalainen 1998.) Sosiaalisen pääoman luominen onkin katsottu olevan vahvasti konformistista askarointia (ks. Portes ja Landolt 1998, 3), mitä Arendt pitää sosiaalisuuden läpäisemän ja poliittisuuden vastaisen massayhteiskunnan tyyppisimpänä ominaisuutena. Jatkuvuus tavallaan tukee sosiaalisen pääoman tuottamista ja kontingentit katkokset puolestaan horjuttavat onnellista tasapainoa.

Tuntematta tarkemmin Italian historian yksityiskohtia Putnamin 'logiikka' on tapahtumien kulkua suuresti yksinkertaistavaa 'analyysiä'. Putnam korostaa menneisyyden merkitystä nykyisyydelle siinä määrin, että hänelle menneisyydestä on tullut eräänlainen ideologia ja menneisyyden puolustaminen toimintaa, jota kutsun ideologismiksi. Tarkoitin sillä asennetta, joka itsepintaisesti pitää kiinni ideologiasta eikä näe sitä tulkinnanvaraisena, siis poliittisena oppina. Putnam onkin päätenyt jatkuvuustulkintoihinsa teoksensa viidennessä luvussa esitettyään ensin kolmannessa ja neljännessä luvussa empiiriset tulokset ja civic-yhteisön käsitelmäärittelyn. Lukija saa vaikutelman, että menneisyyttä on tulkittu pitäen mielessä ensin tehdyt nykyisyyttä koskevat päätelmät. Nykyisyyttä on tosin sanoen perusteltu tietynlaisen menneisyyttulkinnan avulla. Menneisyyttä ei ole nähty itseisarvoksi eli tutkittu sitä vain sen itsensä vuoksi vaan sen ymmärtäminen määrätynkaltaiseksi johtuu nykyisestä ja kenties tulevastakin toiminnasta ja tavoitteiden toteuttamisyrittämisistä. Putnam on siis kuvaillut teoreettisesti ja empiirisesti ihanneellisen civic-yhteisön, minkä jälkeen hän on tulkinnut menneisyyden tuon ideaalin mukaiseksi. Hän tavallaan myöntää tämän suoraan teoksen historiallisessa osuudessa, jossa hän toteaa seuraavasti:

"This rich network of associational life and the new mores of the republics gave the medieval Italian commune a unique character precisely analogous to what (in the previous chapter) we termed a "civic community" (Putnam 1993, 126 - minun kurs.).

Pitäytyessään jatkuvuusajattelussa Putnam pystyy väittämään, että civic-Italian hyvinvointi johtuu sosiaalisen pääoman vakaasta kasaantumisesta tai että yhteistyö on helpompaa yhteisössä, joka on "perinyt huomattavan määrän sosiaalista pääomaa" (Putnam 1993, 167 - minun kurs.). Lainauksen kursivoitu käsite (the medieval Italian commune) johdattaa oleellisen ongelman äärelle. On kyseenalaista, pysyikö "keskiaikainen italialainen yhteisö" todellakin muuttumattomana vuosisatojen ajan. Tarinankertoja puolestaan lähtisi siitä, että kukin yhteisö on luonteeltaan ainutlaatuinen ja että kukin yhteisö koki syvällisiä muutoksia keskiajallakin. Putnam tosin sanoen tekee aivan liian raakoja yleistyksiä. Ne ovatkin Putnamin tutkimuksen kaikkein kyseenalaisimpia kohtia. Ne ovat pelkistettyjä, kärjistettyjä ja yksinkertaistettuja. Näin raakoihin yleistyksiin ei päädyttäisi, jos huomioitaisiin poliittisen toiminnan ja prosessin tilanne- tai ongelmasidonnaisuus ja niihin luonnostaan kuuluva arviointi. Putnam on yleistänyt pysyviksi ilmiöiksi yhdestä historiallisesta tilanteesta tekemänsä päätelmät. Tämä koskee erityisesti eteläitalialaisten leimaamista ainaisiksi vetelehtijöiksi, passiivisiksi

kansalaisiksi ja pikkurikollisiksi tai ihmisiksi, jotka eivät viitsi lukea edes sanomalehtiä ja pohjoisitalialaisten pitämistä ainaisina huippukansalaisina.

Myös toisensuuntainen yleistäminen vaikuttaa oudolta. Ovatko kuvat koko Pohjois- ja Etelä-Italiasta sittenkään niin yhtenäiset ja toisistaan niin selkeästi poikkeavat vai ovatko ne huomattavasti moniulotteisemmat kuin Putnam väittää? Putnamin tutkimuskohde on aivan liian laaja, mistä osittain johtuu, että hänen päätelmänsä ovat vain pintaraapaisuja. Tutkimuksessa jäädytään varmasti yleiselle tasolle, jos yritetään selvittää jonkin maan yhteiskunnallista ilmapiiriä ja vieläpä yli tuhannen vuoden ajalta — siitähän civic-asteen ja sosiaalisen pääoman tutkimuksessa on kysymys. Putnamin tulokset ovat yleistä empiriaa, joka ei ole empiriaa lainkaan vaan, käyttäkseni Juha Vartton termejä, eräänlaista virtuaalitodellisuutta, joka elää omaa elämäänsä koskettamatta juuri lainkaan konkreettista todellisuutta ja jota ns. täsmälliset tieteet pyrkivät luomaan (Varto 1992, 12-18).

Poliittisen arvioinnin näkökulmasta Putnamin tutkimustuloksia voidaan pitää argumentteina, joilla voi pätevästi näköisesti perustella nykyistä ja tulevaa toimintaa. Tämän hän siis tekee määrittelemällä ensin nykyisen asiointitilan ja tulkitsemalla sitten menneisyyden sitä tukevaksi, sen erottamattomaksi osaksi näkemättä historian kontingenttisuutta ja menneisyyden ja nykyisyyden välisiä kuiluja. Putnam tulee ottaneeksi kantaa yhteen viime vuosien Italian politiikan kiistakysymykseen, Pohjois-Italian itsenäistymiseen. Putnamin teos on, halusipa hän sitä tai ei, oiva ase Pohjois-Italian itsenäistymistä ajaville poliitikoille. Kuten hän eksplisiittisesti toteaa aivan tutkimuksensa lopussa, Italian asiallinen jakaantuminen (Italy's civic split) on hyvin syvälinen ilmiö, sillä se palautuu suunnilleen jopa vuoteen 1100 (Putnam 1993, 184).

Lopuksi

Menneisyys kytkeytyy poliittiseen arviointiin kahdella tavalla. Ne kertovat samalla myös kahdesta erilaisesta tavasta toimia poliittisesti. Ensiksi tarinankerronta tai ongelmakeskeinen lähestymistapa lähtee siitä, että poliittisesti toimiminen on kontingenttista, minkä vuoksi myös poliittisen analyysin tutkimuskohde täytyy olla tarkoin rajattu tuohon kontingenttiseen tilanteeseen. Tutkimuksen tarkoitus on siten tilannekohtaisten nyanssien analysoiminen. Menneisyyttä tutkitaan tällöin sen itsensä vuoksi, eristettynä nykyisyydestä eikä voimana, joka suoraan vaikuttaa nykyisyyteen. Tällöin tutkimus kohdistuu tiettyyn tapahtumaan tai yhteen tapausjaksoon, epätäydelliseen menneisyyteen eikä siten yritäkään rekonstruoida yhteiskuntakokonaisuutta (ks. Dean 1997, 66-67). Putnamin tutkimus on yksi esimerkki tällaisesta täydellisestä yhteiskuntakokonaisuuden analysoimisyrityksestä yli tuhannen vuoden ajalta.

Poliittisen arvioinnin 'kohottamisesta' tutkimuksen yhdeksi peruskäsitteeksi seuraa vielä toinen tärkeä seikka. Tutkimuksen tavoite ei ole rakennella ideaalitapauksia ja malleja tai tehdä yleistyksiä vaan keskittyä varsinaiseen tai aitoon empiriaan, tapausten erityisiin ja yksilöllisiin piirteisiin. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole väittää, että teoria on tutkimuksen kannalta tarpeeton, vaikka se on aina tietynlainen yleistys (vrt. Guaraldo 1997). Teorian soveltaminen poliittisen arvioinnin läpäisemään toimintaan tekee teoriasta dynaamisen, pakottaa sen jatkuvaan uusiutumiseen tai täydentymiseen, sillä tuskin yhteenkään kon-

tingenttiin tilanteeseen löytyy täydellistä teoriaa. Arendtin tarkoittama kontingentti moninaisuus relativoi teorian.

Tarinankerronsta tai ongelmasideonnaisesta lähestymistavasta käsin voidaan esittää esimerkiksi sellainen tutkimusasetelma tai -hypoteesi, että sekä Pohjois- että Etelä-Italiassa esiintyy incivisme- ja civic-piirteitä ajoittain, että kumpaakaan aluetta ei voida pitää pysyvästi ja kauttaaltaan vain tietynlaisena. Näiden ominaisuuksien tutkiminen edellyttää erilaisten ja tarkoin rajattujen tapausten perinpohjaista selvittämistä, mikä on kuitenkin niin laaja tehtävä, että sitä ei voida yhdessä tutkimuksessa tehdä.

Kutsun toista tapaa, joka kietoo menneisyyden poliittiseen arviointiin, menneisyshyödyntämiseksi. Tällöin nykyistä ja tulevaa toimintaa perustellaan menneisyyden avulla, sitä hyödynnetään nykyisyyden ja tulevaisuuden arvioinnissa. Menneisyydestä kauhotaan sopivia aineksia toiminnan vakuuttamistarkoituksessa. Yleisin tapa lienee uskotella, että menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä vallitsee jatkumo. Tämä on kuitenkin kokonaan eri asia kuin väittää Putnamin tavoin, että jonkin nykyisen ilmiön tai käyttäytymistävän juuret ulottuvat vuosisatojen taakse. Tässä tapauksessa ei ymmäretä sitä, millaiseksi historia muodostuu, jos arviointia pidetään poliittisen toiminnan luontaisena ominaisuutena. Tähän liittyy vaikea kysymys: Missä määrin ihmisten poliittiseen toimeliaisuuteen aina liittyy arviointia eli onko ihmisten toimeliaisuus aina arvioinnin sisältävää *toimintaa* ja milloin se muuttuu käyttäytymiseksi, johon ei kuulu arvioinnin häivääkään?

Kirjallisuus

- Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism*. Georg Allen & Unwin, London 1951.
- Hannah Arendt, *The Human Condition*. The University of Chicago Press, Chicago 1958.
- Hannah Arendt, *Between Past and Future*. Meridian Books, Cleveland 1961.
- Hannah Arendt, *Crisis of Republic*. A Harvest/HBJ Book, Harmondsworth 1969.
- R.G. Collingwood, *The Nature and Aims of a Philosophy of History*. *Proceedings of the Aristotelian Society*, vol. XXV, 1925.
- R.G. Collingwood, *An Autobiography*. Clarendon Press, Oxford 1939/1982.
- R.G. Collingwood, *An Essay on Metaphysics*. Clarendon Press, Oxford 1940.
- Benedetto Croce, *Logic as the Science of Pure Concept*. George G. Harrap & co, London 1908.
- Olivia Guaraldo, *Hannah Arendt ja tarinankerronta*. *Politiikka*, 39 (1997):4.
- Robert Hariman, *Political Style. The Artistry of Power*. The University of Chicago Press, Chicago 1995.
- Arja Jokinen ym., *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere 1993.
- Jouko Kajanoja, *Sosiaalinen pääoma*. *Yhteiskuntapolitiikka* 63 (1998): 1.
- Pertti Lappalainen, *Sosiaalisen pääoman tuotanto poliittisena toimintatapana*. Ilmestyy *Yhteiskuntapolitiikka*-lehdessä 1998.
- Michael Oakeshott, *On History and Other Essays*. Basic Blackwell, Oxford 1983.
- Kari Palonen, Introduction: From Policy and polity to politicking and politicization. Teoksessa Kari Palonen ja Tuija Parvikko (toim.), *Reading the political*. Valtiotieteellinen yhdistys, Helsinki 1993.
- Kari Palonen, *Eduskunnan politisointi*. *Politiikka*, 39(1997):3.
- Chaïm Perelman ym., *The New Rhetoric. A Treatise on argumentation*. University of Notre Dame Press, Notre Dame 1971.
- Alejandro Portes ja Patricia Landolt, *The Downside of Social Capital*. <http://epn.org/prospect/26/26-cnt2>, 1998.
- Robert D. Putnam, *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton 1993.
- Juha Varto, *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Kirjayhtymä, Helsinki 1992.